

فرمانِ کما آستان قدسِ رضوی در ترویجِ صفویہ

(پروانچہ ها، ارقام و ایامچہ ها)

حمیدہ شہیدی

سرشناسه: شهیدی، حمیده، ۱۳۵۵-، گردآورنده

عنوان و نام پدیدآور: فرمان‌های آستان قدس رضوی در دوره صفویه (پروانچه‌ها، ارقام و تعلیقچه‌ها) / مؤلف حمیده شهیدی.

مشخصات نشر: مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۳۰۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۶-۰۲۸۹-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی -- فهرست‌ها

موضوع: ایران -- تاریخ -- صفویان، ۹۰۷-۱۱۴۸ ق. -- اسناد و مدارک

شناسه افزوده: بنیاد پژوهشهای اسلامی

شناسه افزوده: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی

بندی کنگره: ۱۳۹۷ ف ۹۴ ش / DSR1175

رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۰۷۱۰۷۲۷

شماره کتابشناسی: ۵۵۱۱۴۷۲

مجلس شورای اسلامی
آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی
آستان قدس رضوی

فرمان‌های آستان قدس رضوی در دوره صفویه

(پروانچه‌ها، ارقام و تعلیقچه‌ها)

نویسنده: حمیده شهیدی

ویراستار: محمدرضا نجفی

ارزیاب: محمد سوهانپان حقیقی

طراح و صفحه‌آرا: نیما نقوی

چاپ اول: ۱۳۹۷ / ۲۰۰ نسخه وزیری / قیمت: ۴۹۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۳۶۶-۹۱۷۳۵

سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۳۲۲۳۰۸۰۳

تلفن و دورنگار سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد: ۳۲۲۲۰۸۴۵-۳۲۲۳۲۰۰۴-۵۱

فروشگاه‌های کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۳۲۲۳۳۹۲۳؛ قم: ۳۷۷۳۳۰۲۹

www.aqlibrary.ir

info@islamic-rf.ir

www.islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است.

فهرست

۵	سخن ناشر
۷	مقدمه
۹	فهرست توصیفی اسناد

بخش یکم

۱۷	رهیافتی در اسناد
۱۹	پیشینه پژوهش
۲۲	شکل ظاهری اسناد
۲۳	ارزش‌های اطلاعاتی اسناد
۲۴	شناخت محتوای اسناد

بخش دوم

۳۹	بازنویسی اسناد (پروانچه‌ها، ارقام، تعلیقچه‌ها)
۴۱	پروانچه‌ها
۱۴۹	ارقام
۱۹۷	تعلیقچه‌ها
۲۴۹	پیوست: تصاویر
۲۷۱	منابع
۲۷۳	نمایه‌ها

مقدمه

از بررسی اسناد تشکیلات اداری آستان قدس در دوره صفویه، موجود در آرشیو مرکز اسناد آستان قدس رضوی، روشن می‌شود که این مجموعه، دارای تشکیلات دیوانی، اداری منظم و حساب شده‌ای بوده که از دستگاه اداری حکومت مرکزی، تأثیر می‌گرفته است. بخشی از این اسناد، رونوشت یا به عبارتی، سادات احکام و فرمان‌هایی است که از سوی پادشاه یا مقامات عالی‌رتبه کشوری و نیز سرپرست این مجموعه آستان قدس، یعنی متولی، صادر شده است. این نوشتار که در پی تبیین و شناساندن این مرآت اسناد است در دو بخش به معرفی آن‌ها پرداخته است.

در بخش نخست با عنوان رهیافتی در اسناد، به پیشینه پژوهش در زمینه احکام و فرمان‌های دوره صفویه می‌پردازد؛ در ادامه و با توجه به اسناد پروانچه، رقم و تعلیقچه موجود در آرشیو مرکز اسناد آستان قدس رضوی، شکل ظاهری و ارزش‌های اطلاعاتی آن‌ها بیان می‌شود و در پایان استنتاج و تحلیلی در مورد هریک از این اسناد ارائه شده است.

در بخش دوم به تفکیک، اسناد پروانچه، رقم و تعلیقچه موجود در آرشیو، بازنویسی و تحشیه‌نویسی شده است. در این مجموعه، برای سهولت بهره‌گیری پژوهشگران تاریخ، اسناد بر اساس تاریخ صدور، تنظیم گردیده است.

در بازنویسی اسناد سعی شده است، تحمیدیه، سجع، مهر، طغرا و حواشی اسناد بر طبق متن سند، آورده شود. همچنین با توجه به رسم الخط قدیم اسناد و دشواری خواندن آن‌ها تلاش شده، ضمن مراجعه به منابع، از یاری کارشناسان و استادان فن استفاده شود تا کلمات ناخوانا به حداقل کاهش یابد. در مواردی که کلمات واضح و گویا نبوده در کروشه، عبارت ناخوانا درج گردیده و گاهی کلمه مورد حدس در کروشه با علامت سؤال گذاشته شده است.

که البته شمار این موارد در مجموع اسناد بازنویسی شده، اندک می‌باشد. از دیگر عوامل ناخوانایی عبارات، پخش شدن جوهر یا پارگی سند است که در این صورت برای نشان دادن این کلمات، علامت کروش‌ه‌ای که داخل آن خط تیره قرار گرفته، آورده شده: [-] و به تعداد کلمات ناخوانا علامت مذکور در کروش‌ه تکرار گردیده است.

در پایان از آقای دکتر بذرافشان مقدم، رئیس محترم سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، حجت‌الاسلام و المسلمین مرویان حسینی، رئیس محترم بنیاد پژوهش‌های اسلامی، حجت‌الاسلام و المسلمین جلالیان اکبرنیا، معاون محترم پژوهشی و برنامه‌ریزی بنیاد پژوهش‌های اسلامی، آقای دکتر ابوالفضل حسن‌آبادی، مدیر محترم اسناد و مطبوعات آقای دکتر علی سوزنجی، سرپرست محترم وقت گروه اسناد، آقای سید محمدرضا رضایر، کارشناس محترم انتشارات سازمان و از خانم سعیده جلالیان، کارشناس محترم پژوهش سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد، که با توجه ویژه خود در ارائه مطلوب مجموعه حاضر، مریاری کردند سپاسگزاری می‌کنم.

همچنین از استاد گرامی امام‌سید (مناجی)، که با راهنمایی‌های خود این جانب را در تکمیل مجموعه همراهی کردند و نیز از آقای محمدرضا نجفی، ویراستار محترم سپاسگزارم. برای همه این بزرگواران از درگاه الهی بهترین‌ها را آرزو مندم.

حمیده شهیدی

زمستان ۱۳۹۷